

AB Çerçeve Programlarının Bölgesel Ekonomiye Katkısı; Cosme-Avrupa İşletmeler Ağı WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumu Örneği¹

Utku Can AYDIN²

Özkan ŞAHİN³

Öz

Günümüz dünyasında günden güne kendini yenileyen, uluslararasılaşma ilkesini benimsemiş ve hinterlandını genişletmeyi amaç edinmiş girişimciler her zaman bir adım önde seyretmektedirler. Avrupa İşletmeler Ağı bu bağlamda küçük işletmelerin büyük çapta ses getirmesine olanak tanıyan, erişimi kolay ve aynı zamanda etkisi yüksek bir platform olarak ön plana çıkmaktadır. Günümüzde piyasalardaki volatilité göz önüne alındığında uluslararası ticaret ve KOBİ'lerin uluslararası ticaret hanlelerine yönelimi, ticaret hacmini geliştirme ve büyük ölçekli bir işletme olma yolunda önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın temel amacı, AB programlarından COSME kapsamında yürütülen Avrupa İşletmeler Ağı programının KOBİ'lerin gelişimine olan katkısını ve bu kapsamda programın sunduğu avantajları ortaya koymaktır. Veriler nitel araştırma yöntemlerinden odak grup tekniği ile toplanmıştır. Ayrıca projeyi yürüten WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumu üyelerinin performans göstergesi tablosundan yararlanılmıştır. Kullanılan veri seti ve yöntem ışığında programın WB-BIN Batı Karadeniz konsorsiyumu bölgesinde ekonomiye farklı yönlerden katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, COSME, Avrupa İşletmeler Ağı, WB-BIN, KOBİ

Jel Kodları: P25, O52

Contribution of EU Union Programs to the Regional Economy Cosme-Enterprise Europe Network, The Case of WB-BIN Consortium

Abstract

In today's world, entrepreneurs who renew themselves day by day, adopt the principle of internationalization and aim to expand their hinterland will always be one step ahead. In this context, the Enterprise Europe Network stands out as a simple yet powerful platform that allows small businesses to make a big impact. When we consider the current currency fluctuations, the orientation of international trade and SMEs undoubtedly has a very important place about their development. The main purpose of this study is to reveal how the European Enterprise Network carried out within the scope of COSME, affects the development of SMEs and the advantages of this scope. The data were collected using the interview method, which is one of the qualitative research methods. In the light of the data set and method used, it has been determined that the program contributes to the economy in different aspects in the WB-BIN West Black Sea consortium region.

Keywords: European Union, COSME, Enterprise Europe Network, WB-BIN, SME

Jel Classification Codes: P25, O52

Atıf/Cite as: Aydın U. C. & Şahin, Ö. (2022). AB Çerçeve Programlarının Bölgesel Ekonomiye Katkısı; Cosme-Avrupa İşletmeler Ağı WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumu Örneği. *Karadeniz Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 112-134.

¹ Bu makale çalışması Utku Can AYDIN'ın 681618 numaralı AB çerçeve programlarının bölgesel ekonomiye katkısı Cosme-Avrupa işletmeler ağı, WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumu örneği konulu yüksek lisans tez çalışmasından geliştirilerek hazırlanmıştır.

² Uzman Yardımcısı, Düzce Teknopark, ucan2381@gmail.com, ID: 0000-0001-6364-0484

³ Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, ozkansahin@duzce.edu.tr, ID: 0000-0001-5341-1274

1. Giriş

Avrupa Birliği, 1951 yılında adını Fransa dışişleri bakanından alan Schuman bildirgesinin bir sonucu olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu adıyla ortaya çıkmış ardından 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak şekillenmiş ve günümüzde dünyadaki en büyük ticari blok konumunda olan birliktir (Dinan, 2014).

İlk olarak Batı Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya arasında bir ekonomik birlik olarak ortaya çıkan bu ticari blok zaman içerisinde çeşitli anlaşmalar ile sınırlarını genişletmiş ve son olarak 1993 Maastricht Anlaşması ile günümüzdeki Avrupa Birliği ekosistemine dönüşmüştür. Ancak 1 Şubat 2020 tarihinde İngiltere Brexit ile Avrupa Birliği'nden çekilme kararı almış ve birliğin üye sayısı 2020 itibari ile 27 olmuştur (European Union, 2020).

Ekonomik kalkınma noktasında çok önemli hamleleri olan Avrupa Birliği, bu konuda birçok birlik programı kurgulamakta ve yönetmektedir. Bu programlar hem AB üyesi ülkeler hem de potansiyel aday ülkeler için sürdürülebilirliği destekleyen programlardır. Bu çalışmada birlik programlarından “KOBİ’lerin Rekabet Edebilirliği” (COSME) programı kapsamında yürütülen “Avrupa İşletmeler Ağı” programının 2018-2020 yılları arasında Türkiye Konsorsiyumlarından WB-BIN (Batı Karadeniz Konsorsiyumu) nezdinde bölgesel ekonomiye katkısı incelenmiştir.

Gerçekleştirilen bu çalışma ile Avrupa Birliği birlik programlarının bölgesel ekonomilere katkısına yönelik bilimsel çalışma eksikliğinin giderilmesi konusunda destek olunması ve gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalara katkı sağlanması düşünülmektedir. Avrupa Birliğinin özellikle birlik programları ile ilgili literatürde büyük bir açık bulunmaktadır ve bu konuda yapılacak çalışmaların daha detaylı ve özverili bir şekilde tamamlanıp literatürdeki bu açığın kapatılması büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışma ile COSME programı kapsamında yürütülen Avrupa İşletmeler Ağı'nın (AİA) işleyişi ve bölgesel ekonomiye yapacağı katkı Türkiye Batı Karadeniz Konsorsiyumu nezdinde, Sinop KOSGEB, Düzce Üniversitesi Sanayi ve İş Birliği Uygulama ve Araştırma Merkezi (DÜSİMER), ve Çorum TSO yürütücü kurumlarından temsilciler ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilerek ve performans göstergesi tabloları ile destekleyerek bölgesel ekonomiye olan katkısı incelenmiştir.

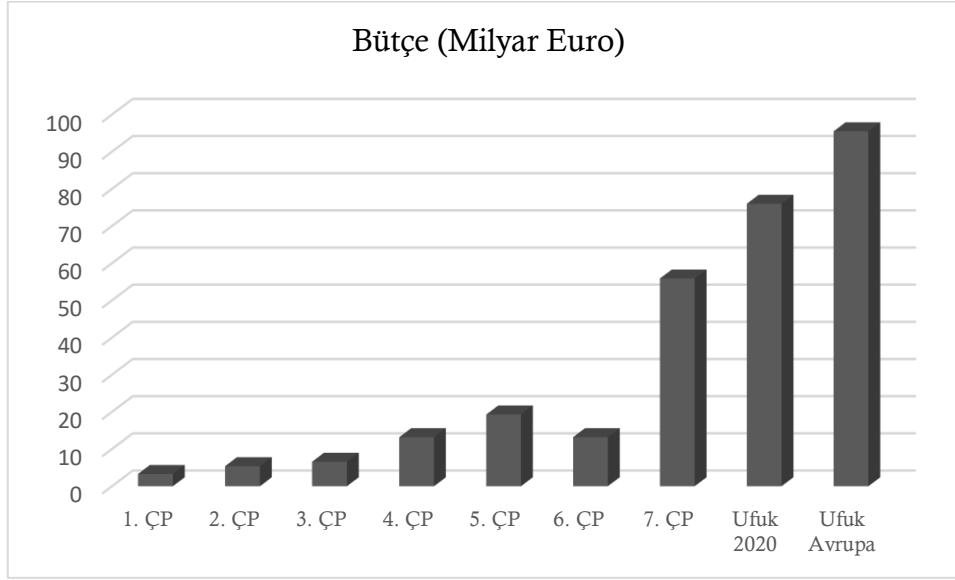
2. Literatür İncelemesi

AB Çerçeve Programları, Avrupa Birliği'ne üye olan veya hâlihazırda aday statüsünde olan ülkeler arasında Avrupa'nın sanayi, bilim ve teknoloji uygulama ve politikalarının geliştirilmesi amacıyla oluşturulan birlik programı yapılanmasıdır (Tübitak). Türkiye altıncı çerçeve programından itibaren bu sisteme entegre olmuştur.

AB Birlik Programları uzun süreli mali çerçeve olarak adlandırılmış olan yedi yıllık genel bir bütçenin kapsamında Avrupa Parlamentosu'nun ve konseyin onayı ile birlikte yürürlüğe giren kurucu mevzuat kapsamında uygulamaya konulmaktadır. Her bir birlik programı için farklı

yürütücü kuruluşlar görevlendirilmekte ve programların koordinasyonu sağlanmaktadır. Türkiye, 6. Çerçeve programından itibaren bu ekosisteme katılım sağlamıştır.

Şekil 1. Avrupa Birliği Çerçeve Programları

Kaynak: (Öner, 2021)

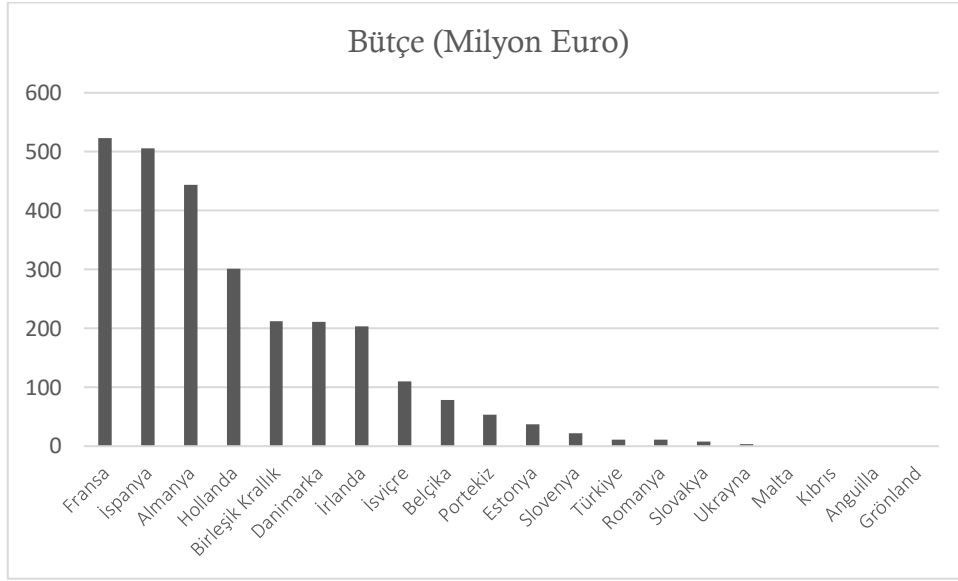
3. İşletmelerin ve KOBİlerin Rekabet Edebilirliği Programı (COSME)

COSME (işletmelerin ve KOBİ'lerin rekabet edebilirliği programı) ve Ufuk 2020 programları 2014 yılında resmi olarak tanıtılmıştır. Bu programlar KOBİ'ler için eski rekabet gücü ve inovasyon programı olan (CIP) 7. Çerçeve programının yerini almışlardır (Salmelin, 2013). Her iki program da Avrupa ekonomisinin ve bilimin gelişmesini desteklemek için tasarlanmıştır. Bununla birlikte KOBİ'lerin gelişimini, yatırımlarını, tekliflerin çeşitlendirilmesini ve yeni pazarlara açık olunmasını destekleyecek fonun büyük bir kısmı da bu şekilde sağlanmış bulunmaktadır (Lipiec, 2018).

KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği programı, KOBİ'lerin iş ve teknoloji ortakları bulmasına, AB mevzuatını anlamasına ve AB finansmanına erişmesine yardımcı olan 50'den fazla ülke 600'den fazla ofisten oluşan Avrupa İşletmeler Ağı'nı (EEN) finanse etmektedir (Borbás, 2013). Avrupa İşletmeler Ağı, KOBİ'ler için yürütme Ajansı (EASME) tarafından yürütülmektedir.

COSME, ASEAN ve MERCOSUR'daki Fikri Mülkiyet Hakları ile ilgili KOBİ yardımlarını finanse eder ve bu coğrafî bölgelerdeki fikri mülkiyet sorunları, standartları veya kamu ihale kuralları konusunda zorluklarla karşı karşıya olan Avrupalı KOBİ'lere tavsiye ve destek konusunda hizmet vermektedir (Visković, 2017).

Şekil 2. EASME Tarafından Ülke Başına Tahsis Edilen Bütçe Miktarı

Kaynak: (Easme, 2022)

Program ayrıca, AB ve Japon işletmeleri arasındaki deneyim ve know-how alışverişini kolaylaştırarak, Japon pazarına nasıl erişileceği hakkında bilgi yayarak her türlü endüstriyel, ticaret ve yatırım iş birliğini teşvik etmek için AB-Japonya Endüstriyel İş Birliği Merkezi'ne de mali yardım sağlamaktadır (European Commission, 2015).

4. Avrupa İşletmeler Ağı

2008 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kurulan Avrupa İşletmeler Ağı (Enterprise Europe Network) Avrupa Birliği'nin büyümeyi ve istihdamı destekleme stratejisinin en önemli parçalarından biri olarak kabul edilmektedir ve Avrupa Komisyonu adına Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Yürütme Ajansı (EASME) tarafından yönetilmektedir (Gródek, ve diğerleri, 2020).

Avrupa İşletmeler Ağı'nın misyonu, şirketlerin Avrupa pazarının sunduğu fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmalarına yardımcı olmaktır. Bu büyük işletmeler ağı üye olarak, ticaret odaları, teknoloji merkezleri, üniversiteler, araştırma enstitüleri ve kalkınma ajansları da dâhil olmak üzere 60 ülkeden 600'den fazla farklı ve bağımsız kuruluşu bir araya getirmektedir (Araújo & Teixeira, 2014). Üyeler, ülke düzeyinde konsorsiyumlar halinde düzenlenmektedirler.

5. Araştırmanın Önemi ve Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden odak grup çalışması ve bunun yanında nicel veri olarak programı yürüten kurumların yıllık performans göstergesi tabloları kullanılmıştır. Odak grup tekniği son yıllarda faaliyete dayalı araştırmalarda tercih edilen bir yöntemdir. Araştırma, KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği (COSME) programı kapsamında yürütülen Avrupa İşletmeler

Ağı (EEN) programının Türkiye WB-BIN Batı Karadeniz konsorsiyumunda proje yürütücüsü olan kurumlar ile gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma ile Batı Karadeniz WB-BIN konsorsiyumu nezdinde Avrupa İşletmeler Ağı'nın bölgesel ekonomiye sunduğu katkı incelenmiş olup, bununla ilgili 2014-2020 yılları arasındaki Avrupa'nın Ufuk 2020 gelecek planlamasında Avrupa İşletmeler Ağı'nın önemi bölgedeki yürütücü kuruluşların deneyimlerinden faydalanarak ortaya konulmuştur.

6. Bulgular

Odak Grup alışması Bulguları

Odak grup çalışması bulguları bölümünde, odak grup oturumunda katılımcılara sorulan sorulara verilen cevaplar ve bu cevapların yorumlanması yer almaktadır.

AB ereve Programlarının Ne Gibi Amaçları Bulunmaktadır?

Katılımcıların söz konusu soruya verdikleri cevaplarda birlik programlarının birden çok amaca hizmet ettiği ve AB'ye olan entegrasyon sürecine katkıda bulunduğu ön plana çıkmıştır. AB ereve programlarının bölgesel kalkınmaya pozitif bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Programların yalnızca AB yesi ülkelere değil aynı zamanda aday ülke statüsünde olan ülkelere de büyük katkısı olduğu ortak görüş olarak belirlenmiştir. İlgili soruya iki katılımcı entegrasyon, bir katılımcı ekonomik ve sosyal birlik, bir katılımcı kalkınma, bir diğer katılımcı ise refah cevabını vermiştir.

AB ereve Programlarının Ne Gibi Amaçları Bulunmaktadır?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Entegrasyon	2
Ekonomik ve Sosyal Birlik	1
Kalkınma	1
Refah	1

KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği (COSME) Birlik Programı Altında Yürütülen Avrupa İşletmeler Ağı Programını Nasıl Tanımlarsınız?

Katılımcıların söz konusu soruya verdikleri cevaplarda Avrupa Birliği'nin yedişer yıllık periyotlarla kalkınma politikaları uyguladığı ve KOBİ'lerin rekabet edebilirliği programının da AB'nin UFUK 2020 politikasının başlıklarından biri olduğu ve Avrupa İşletmeler Ağı'nın da bu birlik programından fonlanan bir uygulama olduğu ön plana çıkmıştır. KOBİ'lerin uluslararası hedeflerine ulaşması ve bu bağlamda birçok danışmanlık hizmeti verilmesinin programın hedefleri arasında olduğu belirtilmiştir. COSME birlik programının KOBİ'lerin rekabet edebilirlik seviyesini arttırma konusunda çok büyük öneme sahip olduğu ortak olarak

belirlenmiştir. Soruya ilişkin iki katılımcı network, iki katılımcı uluslararası ticaret desteği, bir katılımcı ise ticaret ekosistemi cevabını vermişlerdir.

KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği (COSME) Birlik Programı Altında Yürütülen Avrupa İşletmeler Ağı Programını Nasıl Tanımlarsınız?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Network	2
Uluslararası Ticaret Desteği	2
Ticaret Ekosistemi	1

Avrupa İşletmeler Ağı Ekosisteminin Etkin Çalışmasını Etkileyen Faktörler Nelerdir?

Katılımcıların söz konusu soruya verdikleri cevaplarda personel, iletişim, KOBİ isteği ve en önemlisi konsorsiyum sisteminin önemi ve uyumu görüşleri ön plana çıkmıştır. Avrupa İşletmeler Ağı yalnızca birbirine doğru bir şekilde entegre olduğunda verimli çalışabilen bir ekosisteme sahip olduğu belirtilmiştir. Ekosistemin etkin çalışmasını etkileyen faktörlerin birçok dinamiğe bağlı olduğu ortak olarak belirlenmiştir. Soruyla ilgili üç katılımcı personel cevabı verirken bir katılımcı konsorsiyumlar bir diğer katılımcı ise bölgelerin ihracat potansiyeli cevabını vermiştir.

Avrupa İşletmeler Ağı Ekosisteminin Etkin Çalışmasını Etkileyen Faktörler Nelerdir?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Personel	3
Konsorsiyumlar	1
Bölgelerin İhracat Potansiyeli	1

KOBİ'ler AİA'dan Nasıl Fayda Sağlamaktadır?

Katılımcıların söz konusu soruya verdikleri cevaplarda KOBİ'lerin uluslararasılaşma konusunda desteğe ihtiyaç duydukları ve büyümek için ihracat yapmanın yanı sıra uluslararası networkü geliştirmenin kaçınılmaz olduğu ön plana çıkmıştır. Ekonominin temel taşları olarak lanse edebileceğimiz KOBİ'lerin ne kadar başarılı olurlarsa sırasıyla bölgesel ekonomi ve sonrasında ulusal ekonomide istikrarın o denli başarılı olacağı belirtilmiştir. KOBİ'lerin dünyanın en büyük uluslararası ticaret ağından bölgesel konsorsiyumlardaki uzman personelden alacakları danışmanlık hizmetiyle kolay bir şekilde fayda sağlayabileceği ortak olarak belirlenmiştir. Soru ile ilgili iki kişi vizyon, iki kişi uzman desteği ve bir diğer kişi ise teknoloji transferi cevabını vermiştir.

KOBİ'ler AİA'dan Nasıl Fayda Sağlamaktadır?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Vizyon	2
Uzman Desteği	2
Teknoloji Transferi	1

AB Çerçeve Programları Bölgesel Ekonomiye Katkı Sağlar mı?

Katılımcıların söz konusu soruya verdikleri cevaplarda temel anlamda istihdam sağlanmasına destek ve konsorsiyumlar olarak bölgesel ekonomiye katkı sağladığı ön plana çıkmıştır. Bu birlik programlarının refahın gelişmesine yönelik programlar olduğu belirtilmiştir. Bölgesel ekonomiye sağladıkları katkının tartışmaya açık olmadığı fikri ortaya konmuştur. Tüm katılımcılar birlik programlarının bölgesel ekonomiye katkı sağladığı konusunda görüş bildirmişlerdir.

AB Çerçeve Programları Bölgesel Ekonomiye Katkı Sağlar mı?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Birlik programları bölgesel ekonomiye katkı sağlamaktadır.	5

Avrupa İşletmeler Ağı Konsorsiyumları Programın Bölgesel Ekonomiye Katkı Sağlamasında Nasıl Bir Rol Oynamaktadır?

Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplarda konsorsiyum yapılanmasının örnek gösterilen etkin bir yapı olduğu ön plana çıkmıştır. Konsorsiyum yapılanmasının programın işleyişini kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Konsorsiyum üyelerinin koordineli bir çalışma prensibi ile programdan maksimum verim almaya çalıştığı ortak olarak belirlenmiştir. Katılımcılardan biri ilgili soruya farkındalık cevabı vermiştir. Üç katılımcı ortak vizyon ve bir diğer katılımcı ise iletişim ağı rolü şeklinde cevaplamıştır.

Avrupa İşletmeler Ağı Konsorsiyumları Programın Bölgesel Ekonomiye Katkı Sağlamasında Nasıl Bir Rol Oynamaktadır?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Ortak Vizyon	3
Farkındalık	1
İletişim Ağı Rolü	1

WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumunun Kapsadığı Bölgelerde Avrupa İşletmeler Ağı Bölgesel Ekonominin Gelişimi Konusunda Bir Role Sahip Midir?

Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplarda WB-BIN konsorsiyumunun bölgeye AB vizyonu kazandırma konusunda etkin çalışmalar gerçekleştirdiği ön plana çıkmıştır. Konsorsiyum üyeleri arasındaki iletişimin pozitif yönde ve takım çalışmasına halinde olduğu,

bundan dolayı başarının arttığı belirtilmiştir. Konsorsiyum üyeleri tarafından hizmet verilen bölgelerde WB-BIN'in bölgesel ekonominin gelişmesine katkı sağladığı ortak olarak belirlenmiştir. İlgili soruya beş katılımcının tümü tarafından WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumunun Kapsadığı Bölgelerde Avrupa İşletmeler Ağı'nın bölgesel ekonominin gelişimi konusunda kilit rol oynadığı cevabı verilmiştir.

WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumunun Kapsadığı Bölgelerde Avrupa İşletmeler Ağı Bölgesel Ekonominin Gelişimi Konusunda Bir Role Sahip Midir?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
AİA bölgesel ekonominin gelişimi konusunda kilit rol oynamaktadır.	5

Ülkemizin İçinde Bulunduğu Şartlar Göz Önüne Alındığında AB Çerçeve Programlarının Makroekonomiye Katkısı Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplarda AB Çerçeve programlarının mikroekonomiden makroekonomiye kadar üst düzey bir etkileşimi olduğu ortaya çıkmıştır. AB Çerçeve programlarının refah düzeyine, toplam üretim düzeyine, adil ticaret dağılımının sağlanmasına ve ab fonlarının ülkeye girişinin artmasına olanak sağladığı belirlenmiştir. Birlik programları kurgulanırken baz alınan temel amaçlardan birinin de makroekonomiye katkı olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak tasarlanan bu AB Çerçeve programlarının ülkede ekonomik anlamdaki tüm faaliyetleri etkilemekte olduğu ortak olarak belirlenmiştir. Soruya ilişkin beş katılımcının tamamı AB Çerçeve programlarının ülkemiz şartlarında makroekonomiye katkısı olduğunu düşünüyorum cevabı vermiştir.

Ülkemizin İçinde Bulunduğu Şartlar Göz Önüne Alındığında AB Çerçeve Programlarının Makroekonomiye Katkısı Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Ülkemiz şartlarında AB Çerçeve programları makroekonomiye katkı sağlamaktadır.	5

Ülkemizdeki Kurum ve Kuruluşların AB Çerçeve Programlarından Daha Fazla Verim Alabilmesi İçin Ne Gibi Koşullar Gereklemektedir?

Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplarda birlik programları ile ilgili prosedürlerin azaltılmasının yanında bilinçlendirme ve farkındalık etkinliklerinin artırılması gibi faaliyetlerin etkili olacağı düşüncesi ön plana çıkmıştır. Birlik programlarına yapılan başvuruların genelde evrensel bir dil olan İngilizce olarak yapılmasının, çoğu kurum kuruluşdaki personellerin dil eksikliği nedeniyle ilgiyi azalttığı belirtilmiştir. Genel olarak ülkemizdeki KOBİ'lerin ihracat departmanlarının zayıf olduğu ortak olarak belirtilmiştir. Soruya ilişkin bir katılımcı proje odaklı personel, iki katılımcı birlik programlarının daha iyi tanıtılması, bir katılımcı etkinlik sayısı ve bir diğer katılımcı ise uluslararası network cevabı vermiştir.

Ülkemizdeki Kurum ve Kuruluşların AB Çerçeve Programlarından Daha Fazla Verim Alabilmesi İçin Ne Gibi Koşullar Gereklemektedir?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
Birlik programlarının daha iyi tanıtılması	2
Etkinlik sayısı	1
Proje odaklı personel	1
Uluslararası Network	1

Avrupa İşletmeler Ağı Programının Eksikleri Nelerdir ve Bir Sonraki Çağrılarda Ne Gibi Yenilikler Eklenerek Program Bölgesel Ekonomiye Daha Fazla Katkı Sağlayıp Daha Etkin Bir Hale Getirilebilir?

Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplarda konsorsiyumlar arası koordinasyon eksikliği olduğu düşüncesi ön plana çıkmıştır. Her bölgenin kendine göre farklı dinamikleri olduğundan programın bölgesel olarak kurgulanmasının ve hedeflerin ona göre incelenmesinin yararlı olabileceği belirtilmiştir. Program ile ilgili AB ile Türkiye arasındaki prosedürlerin azaltılmasının programın başarılı bir şekilde yürütülmesine olumlu yansıtacağı ortak olarak belirtilmiştir. Soruya ilişkin iki katılımcı AB ile olan iletişimin hızlandırılması, bir katılımcı tanışma etkinliklerinin artırılması, bir katılımcı koordinasyon eksikliğini giderilmesi ve bir diğer katılımcı ise nitelikli personel sayısının artırılması cevabını vermiştir.

Avrupa İşletmeler Ağı Programının Eksikleri Nelerdir ve Bir Sonraki Çağrılarda Ne Gibi Yenilikler Eklenerek Program Bölgesel Ekonomiye Daha Fazla Katkı Sağlayıp Daha Etkin Bir Hale Getirilebilir?

<i>Cevaplar</i>	<i>Frekans</i>
AB ile iletişimin hızlandırılması	2
Tanışma etkinliklerinin artırılması	1
Koordinasyon eksikliğini giderilmesi	1
Nitelikli personel sayısının artırılması	1

Performans Göstergesi Tablosuna İlişkin Bulgular

Avrupa İşletmeler Ağı ekosisteminde konsorsiyum yapılanmaları ve yetkili kuruluşlar belirlendikten, bölgelerdeki planlamalar kurgulandıktan sonra bu kurumlardan ve konsorsiyumlardan yapılacak faaliyetler ile bunların çıktılarına yönelik gerek sonraki programların yapılanmasında eksikleri görmek adına gerek ise kurumlara motivasyon sağlaması adına belirli noktalarda hedefler ayrıca bu hedeflere yönelik çıktılarının öngörüldüğü bir performans göstergesi tablosu istenmektedir. Dönemlik olarak talep edilen bu tablolar Avrupa Birliği'nde görev yapan uzmanlar tarafından incelenmekte ve her dönem geliştirilmesi gereken noktalara değinerek ilgili kurumlara iletilmektedir.

Tablo 1. WB-BIN Konsorsiyumu 2015-2016 Performans Göstergesi Tablosu

PES TABLOSU (Performans Göstergesi)	ORTAK 1	ORTAK 2	ORTAK 3
Düzenlenen Bölgesel/Yerel Etkinlikler	20	15	0
Bölgesel/Yerel Etkinliklere katılan katılımcı sayısı	2500	660	0
Bireysel Danışmanlık hizmeti alan KOBİ/Müşteri sayısı	500	300	71
Brokerage Etkinlikler	5	0	0
Brokerage Etkinliklere katılan Müşteri/KOBİ sayısı	42	0	0
Brokerage Etkinliklerde yapılan görüşme sayısı	63	3	0
Ortaklık için yayınlanan profil sayısı	3	3	0
Alınan ilgi bildirimi sayısı	1	100	0
Yapılan İlgi bildirimi sayısı	0	0	0
Geri Bildirim eylemleri	110	25	11
Mentorlük yapılan müşteri sayısı	5	14	11
Başarılar	2	0	0
Ağ tarafından sağlanan dijital hizmetleri kullanan KOBİ/Müşteri sayısı	3000	120	109
İşbirliği yapılan yerel paydaş sayısı	21	0	38
Ağ ortakları tarafından yöneltilen sorulara verilen cevap sayısı	500	200	128
Ağ etkinliklerine yapılan aktif katkıların sayısı	13	7	6

Kaynak: (KOSGEB, 2020)

Performans göstergesi tabloları eksikliklerin giderilerek geliştirilmesi adına Avrupa Komisyonu tarafından her yeni periyotta yeniden kurgulanan dinamik değişkenlere sahip olgulardır. Tablo 7 WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumu 2015-2016 PG Tablosunda Avrupa Komisyonu tarafından kurgulanmış performans göstergelerini ortaya koyan değişkenler ve kurumların performans verileri verilmiştir. Tablodaki veriler ışığında ortakların bölgedeki etkinlikleri ve programın ne kadar verimli uygulandığına dair çıkarımlar yapılabilmektedir.

Tablo 2. WB-BIN Konsorsiyumu 2017-2018 Performans Göstergesi Tablosu

PES TABLOSU (Performans Göstergesi)	ORTAK 1	ORTAK 2	ORTAK 3
Bölgesel / yerel etkinliklere katılanlar	1094	532	2095
Bireysel danışmanlık desteği alan KOBİ / müşteri sayısı	1103	725	460
Bireysel ortaklık desteği alan KOBİ / müşteri sayısı	43	13	30
Brokerage (Aracılık) Etkinlikleri	5	1	4
Aracılık etkinliklerindeki görüşmeler	36	0	24
Müşteri profilleri ile ilgili alınan ilgi bildirimleri	12	0	8
Müşterilerin yaptığı ilgi bildirimleri	2	0	20
Geri bildirimle ilgili işlemler yapan müşteri sayısı	360	176	214
Başarılar (AİA BAZINDA)	3	0	2
Ağ tarafından sağlanan dijital hizmetleri kullanan KOBİ / müşteri sayısı	38284	28358	28358
İş birliği yapılan yerel paydaş sayısı	96	11	5
Ağ iş ortaklarından gelen yanıtlanmış sorular	349	174	87
Ağ etkinliklerine yapılan aktif katkılar	16	7	13

Kaynak: (KOSGEB, 2020)

Tablo 8'de görüldüğü üzere Avrupa Birliği, programın işleyişini kontrol etmek ve yürütücü kurumlardaki eksikleri görüp daha gelişmiş programlar kurgulamak adına belirli başlıklar altında veriler toplamaktadır. Gerçekleşen rakamlar kurumların önceden bildirdiği rakamlar ile karşılaştırılarak bölgedeki potansiyelin nasıl değerlendirildiği ve kurumların bölgeye olan hâkimiyeti ölçülmektedir. Performans göstergeleri tabloları aynı zamanda kurumların Avrupa İşletmeler Ağı ile ilgili yaptıkları tüm çalışmalar ile ilgili rapor tutmalarını sağlamakta ve bu durum da programın tutarlı bir şekilde değerlendirilebilmesine olanak sağlamaktadır.

Tablo 3. WB-BIN Konsorsiyumu 2020 Performans Göstergesi Tablosu

PES TABLOSU (Performans Göstergesi)	ORTAK 1	ORTAK 2	ORTAK 3
Bölgesel / yerel etkinliklere katılanlar	213	481	247
Bireysel danışmanlık desteği alan KOBİ / müşteri sayısı	630	250	471
Bireysel ortaklık desteği alan KOBİ / müşteri sayısı	31	25	42
Brokerage (Aracılık) Etkinlikleri	1	0	6
Aracılık etkinliklerindeki görüşmeler	21	0	19
Müşteri profilleri ile ilgili alınan ilgi bildirimleri	12	4	9
Müşterilerin yaptığı ilgi bildirimleri	0	15	18
Geri bildirimle ilgili işlemler yapan müşteri sayısı	40	35	40
Başarılar (AİA BAZINDA)	4	3	5
Ağ tarafından sağlanan dijital hizmetleri kullanan KOBİ / müşteri sayısı	17500	7500	27369
İş birliği yapılan yerel paydaş sayısı	17	8	3
Ağ iş ortaklarından gelen yanıtlanmış sorular	0	0	0
Ağ etkinliklerine yapılan aktif katkılar	6	11	7

Kaynak: (KOSGEB, 2020)

Performans göstergesi tablolarında bulunan başlıkların uygulanması ile programın bölgesel ekonomiye katkı sağlaması arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. PG tablosundaki bu göstergeler yerine getirildiği takdirde Avrupa İşletmeler Ağı programının bölgesel ekonomiye olan katkısı da daha üst seviyelere çıkmaktadır. Bölgesel olarak düzenlenen etkinliklerde katılımcı firmalar COSME programı hakkında bilgi edinmekte ve programın sağladığı uluslararası ticaret desteklerini tanımaktadırlar. Bu tanıtıcı etkinlikler sayesinde Avrupa İşletmeler Ağı yürütücü kuruluşlarından alınan bireysel danışmanlık hizmetleri de artış göstermektedir. Dijitalleşme ile birlikte daha çok ön plana çıkan Brokerage etkinliklerde ikili işbirliği kurma ve ithalat ihracat yapma kapasitesi gelişmektedir. Tüm müşterileri etkileşim içerisinde bulunduran bu ağ kapsamında sağlanan dijital hizmetlerin kullanılması firmaların ağdan daha verimli bir şekilde faydalanmasına ve bölgesel ekonomiye katkı sağlanması konusunda kilit rol oynamaktadır. Bu bağlamda yerel paydaşlarla yapılan işbirlikleri de ekosisteme daha çok firma çekmek ve bölgesel ekonomiye daha fazla katkı sağlamak adına önemlidir.

7. Sonuç

AB ereve programları lkelerin refah seviyesini arttırmak bunun yanı sıra ekonomik kalkınmanın desteklenmesi adına kurgulanan geliştirici programlardır. Bu programlar sayesinde AB yesi ve aday ülke statüsünde bulunan ülkeler ekonomik ve siyasal olarak seviye atlamakta, bu ekosisteme entegrasyon süreçlerini hızlandırmaktadırlar. COSME kapsamında ortaya ıkarılan Avrupa İşletmeler Ağı Programı'nın ekonomik kalkınma ve uluslararası ticaretin daha geniş kitlelere ulaşması adına önemli bir adım olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ülkemiz konsorsiyumlarından WB-BIN'in projede görev alan uzman personelleri ile yapılan bu odak grup çalışmasında tüm birlik programları gibi COSME'nin ve Avrupa İşletmeler Ağı programının da bölgesel ekonomiye ciddi bir katkı sunduğu ortaya konmaktadır.

KOBİ'lerin Avrupa İşletmeler Ağı sayesinde uluslararası pazarlara daha kolay erişim sağladığı bununla birlikte uluslararası ticaret potansiyelinin arttığı vurgulanmaktadır. KOBİ'lerde eksik olan nitelikli personel açığının kapatılmasına destek olunduğu ve ücretsiz bir Şekilde sağlanan bu danışmanlık hizmetlerinin KOBİ'ler için kaçınılmaz bir fırsat olduğu fikri beyan edilmektedir. Yürütücü kuruluşlardan oluşan konsorsiyum yapılanmalarının programın işeyişini kolaylaştırdığı ve bölgesel planlama ile projenin yürütülmesinin daha etkili olduğu düşünülmektedir. Bu yapılanmanın Avrupa İşletmeler Ağı ekosisteminin etkin çalışmasını etkileyen başlıca faktör olduğu düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca konsorsiyumlar nezdinde çalışan personellerin yetkinliği ve bölge KOBİ'lerinin uluslararası ticaret vizyonuna sahip olması da önemli faktörler olarak öne sürülmektedir. Ayrıca bölgesel olarak potansiyele göre her konsorsiyumun kendine özgü hedefleri olduğu ve bu çerçevede değerlendirilmenin daha sağlıklı olacağı düşüncesi ortaya konulmaktadır. Tüm konsorsiyum yapılanmalarının bölgelerine özgü kurguladıkları hizmet programlarını uygulayarak bölgesel ekonomiye katkı konusunda ciddi etkiye sahip oldukları görülmektedir. WB-BIN Batı Karadeniz konsorsiyumu zeline Avrupa İşletmeler Ağı programının bölgesel ekonomiye kaçınılmaz bir katkısı olduğu fikri ortaya konmuştur. Konsorsiyum bölgesinde programın hizmet vermeye başlamasından itibaren firmaların uluslararası ticaret vizyonuna sahip olması ve buna istinaden uluslararasılaşmaya olan ilginin artarak devam ettiği gözlenmiştir. Yürütücü kuruluşlarda görev alan nitelikli proje personellerinin uygulamaları ile bölgede uluslararası ticaretin yaygınlaşması adına yapılan çalışmalara öncülük edildiği ortak kanısına varılmıştır.

Avrupa İşletmeler Ağı nezdinde geliştirilmesi gereken belirli noktalar olduğu düşünülmektedir. Genel olarak bakıldığında proje odaklı ve bu alanda uzmanlaşmış nitelikli proje personeli sayısının az olduğu kanısına ortak olarak varılmıştır. Bu bağlamda yalnızca bir programa odaklı nitelikli uzman sayısının arttırılarak projedeki başarı oranının yükseleceği düşünülmektedir. Ayrıca konsorsiyumlar arası koordinasyonun artması gerektiği ve bunun için daha çok sayıda çalışmaya gerek duyulduğu kanısına varılmıştır. Tüm bunlara dayanarak bölgeler ve

konsorsiyumların kendilerine özgü bir yapılanmaya gitmeleri, her birinin kendi potansiyelinde değerlendirilmesi ve ona göre bir kurgu oluşturulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular kısmında yer alan tablo 1’de görüldüğü üzere bireysel danışmanlık hizmeti alan müşteri sayısı arttığı takdirde ağ tarafından sağlanan dijital hizmetlerin kullanımı artmakta ve programın tanıtılması konusunda pozitif bir etki sağlamaktadır. Bölgesel/Yerel etkinlikler düzenlenmesi de tanıtım faaliyetlerini desteklemekte ve ekosistemin büyümesine katkı sağladığı görülmektedir. Brokerage etkinlik sayısının az olması uluslararasılaşma boyutunda negatif bir etki göstermektedir. İlgili bildirim alınması ve ilgili bildirim oluşturulması gibi iki kilit göstergenin sayısının azlığı başarıları olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmaktadır. Bölgesel/Yerel etkinliklere katılan katılımcı sayısının çokluğu programın sonraki dönemleri için farkındalığı arttırmak adına önemli bir gösterge olarak ön plana çıkmaktadır. Ağ etkinliklerine yapılan aktif katkılar, yürütücü kuruluşların ekosistem içerisinde tanınırlığının artmasına ve bu sayede networklerini geliştirerek bölgesel ekonomiye katkı potansiyelini arttırmalarına olanak sağlamaktadır. Tablo 1’deki veriler ışığında, ağ içerisindeki aktif etkileşim konusunda 1 numaralı ortağın 2 ve 3 numaralı ortaklara göre daha aktif olduğu görülmektedir. 2 numaralı ortak ise ilgi bildirim alınması noktasında 1 ve 3 numaralı ortakların önüne geçmiştir. 3 numaralı ortağın ise diğer iki ortağa göre daha durağan bir proje dönemi geçirdiği görülmektedir. Tüm göstergelere bakıldığında ağ içerisinde aktif iletişimin çok önemli olduğu ve etkileşimin artması ile birlikte başarı potansiyelinin yükselmesinin yanında bölgesel ekonomiye sağlanacak katkının da daha üst seviyelere çıktığı ortaya konulmuştur. Ortak olan kurumların belirli noktalarda aynı alanda çalışmalarını söz konusu olsa da genel anlamda farklı alanlarda faaliyet göstermeleri farklı dinamiklere sahip olduklarının bir göstergesidir. Bu durum da programın kurgusu içerisinde farklı alandan yürütücü kuruluşların kendi uzmanlık alanlarında faaliyet göstererek daha etkin bir proje süreci geçirilmesine olanak tanımaktadır. Avrupa Birliği tekdüze bir sistem yerine farklı alanlardan kurum kuruluşların bir arada çalışarak uyum içerisinde kendi uzmanlıklarını paylaşarak süreci yürütmelerini amaçlamaktadır. Ortaklar arasındaki bu temel farklılıkların ana sebebi ekosistemin farklı alanlardan uzmanlıklara ihtiyaç duymasıdır. Tablo 2.WB-BIN Konsorsiyumu 2017-2018 Performans Göstergesi Tablosunda görüldüğü üzere Batı Karadeniz bölgesindeki konsorsiyum üyeleri, bölgedeki KOBİ’lere danışmanlık hizmetleri sağlamış ve bunun sonucunda KOBİ’ler program kapsamında gerçekleştirilen bölgesel, ulusal ve uluslararası etkinliklere katılım sağlayarak yeni bir vizyon kazanmışlardır. Müşteri profilleri ile ilgili alınan ilgi bildirimleri konusunda 1 numaralı ortak ve 3 numaralı ortağın, 2 numaralı ortağa göre daha önde olduğu gözlemlenmektedir. 3 numaralı ortağın etkinliklere katılımcı çekme konusunda daha başarılı olduğu görülürken 1 numaralı ortak ise danışmanlık hizmeti verme konusunda KOBİ/Müşteriler ile daha fazla etkileşim içindedir.

2017-2018 performans göstergesi tablosuna bakıldığında yürütücü kuruluşların tüm göstergelerde daha üst düzey performans ortaya koyduğu görülmektedir. Bölgesel/Yerel

etkinliklere katılım sağlayan kişi sayısındaki artış programın farkındalığını oldukça arttırmıştır. Alınan ve yapılan ilgi ilanlarındaki yükseliş ile birlikte işbirliği potansiyeli artmış ve bu durum kurumların sağladığı başarılarla olumlu bir etki yaratmıştır. Etkileşimin artması ile birlikte konsorsiyum üyelerinin networklerinin geliştiği görülmekte ve ağ partnerlerinin düzenlediği etkinliklere yapılan aktif katkıların da arttığı görülmektedir.

Tüm bunların ışığında konsorsiyum üyelerini daha fazla ASO ve PA ortaya çıkarttığı ve bu şekilde bölgesel ekonomiye olan katkılarını arttırdığı ortaya çıkmaktadır. Ortaklar arasındaki performans göstergelerinin ve buna bağlı olarak faaliyet gösterilen alanların farklılıklarının sebebi yürütücü kuruluşların yapısıdır. Her bir ortağın farklı göstergelerde ön plana çıkması kurumların içlerindeki işleyiş ve faaliyet yapısının farklılığından kaynaklanmaktadır.

WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumu 2020 PG tablosundaki veriler incelendiğinde program yürütücüsü konsorsiyum üyelerinin verdikleri danışmanlık hizmetlerinin sonucu olarak yerel paydaşlarla yapılan işbirliklerinin de katkısıyla alınan ve yapılan ilgi bildirimleri sayısındaki artışın konsorsiyumun başarı oranını oldukça pozitif yönde etkilediği görülmekte ve artan bu başarı yüzdesiyle bölgesel ekonomiye olan katkı da artmaktadır. Dijitalleşmenin de daha önemli bir rol oynamaya başlaması ile birlikte konsorsiyum bazında ağ tarafından sağlanan dijital ağların yeterli düzeyde kullanıldığı görülmektedir. Bu sayede hem farkındalık artmakta hem de KOBİ/Müşterilerin ağa erişimi kolaylaşmaktadır. Başarı sayısının her program döneminde artması programın etkin bir şekilde yürütüldüğünü ve her geçen dönemde gelişerek büyüdüğünü göstermektedir. 1 numaralı ortak yerel paydaşlar ile işbirliği yapma konusunda ön plana çıkarken 3 numaralı ortağın iste dijital platformları daha etkili kullandığı görülmektedir. Konsorsiyumun başarı sayısının her program döneminde artarak ilerlemesi programın bölgesel ekonomiye olan katkısının da arttığının bir göstergesidir. Danışmanlık hizmeti verilen KOBİ sayısında 1 numaralı ortağın diğer iki ortağa göre daha kapsamlı bir firma envanterine sahip olduğu görülmektedir. 2 numaralı ortak ise Bölgesel/Yerel etkinliklere daha fazla katılımcı bulabilmekte, müşteri sayısı bakımından daha çok kişiye ulaşabilmektedir. 3 numaralı ortak ise alınan ve yapılan ilgi bildirimlerinde ön plana çıkmaktadır. Bu durum sisteme girilen profillerin işbirliğine daha yatkın olduğunun ve daha çok ilgi gördüğünün bir göstergesidir. Tüm bu veriler ışığında 3 ortağın da farklı alanlarda ön plana çıktığı ve birbirinden farklı alanlarda çalışan bu 3 kurumun ortak çalışmasının göstergeleri yerine getirebilmek ve bölgesel ekonomiye katkıyı arttırmak adına etkili bir yöntem olduğu görülmektedir. Farklı faaliyet alanlarına sahip ortaklar ekosistem içerisinde kendilerine düşen görevleri yerine getirdiklerinde birbirlerinin eksiklerini kapatmakta ve kendi uzmanlık alanlarında fayda sağlayarak etkinliği üst seviyelere çekmektedirler. KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği birlik programı çerçevesinde yürütölen Avrupa İşletmeler Ağı programı hayata geçtiğinde uluslararası ticaret adına yeni bir dönem başlamıştır. AB Çerçeve programlarının temel amaçları aday ölkelerin AB'nin politikalarına uyum sağlayarak bölgedeki refahın, yaşam standartlarının ve bunlara bağlı olarak öncelikle ekonomik

düzeğin iyileşmesidir. Avrupa İşletmeler Ağı ile bu bağlamda bölgesel ekonomiye sağladığı katkı ile yeni bir dönem başlatmış ve bu politikaların temelini oluşturmada önemli bir rol üstlenmiştir. Avrupa İşletmeler Ağı programının bölgesel ekonomiye olan katkısını incelemede ülkemizin WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumunun perspektifinden bakılan bu çalışmada bu program ile bölgesel ekonomiye ne gibi katkılarda bulunulduğu sorgulanmıştır. Avrupa İşletmeler Ağı programı ile birlikte AB'ye yönelik yapılan farkındalık etkinliklerinin arttığı ve bu sayede alternatif finansmana erişim, KOBİ'ler arası etkileşim ve bu program kapsamında yapılan iş birlikleri ile uluslararasılaşma adımlarındaki gelişme ortaya konulmuştur. Program kapsamında düzenlenen bölgesel ve ulusal etkinliklerin yanında aracılık etkinlikleri ile birlikte bölgedeki KOBİLER 'in AB vizyonu kazandığı ve normal şartlarda ulaşamadıkları networke ulaşarak kendilerini de bu birliğin bir parçası olarak görmeye başladıkları gözlemlenmektedir. Bu aşamalar sırasında destek sağlayan Avrupa İşletmeler Ağı iletişim noktaları sayesinde sürecin daha hızlı ilerlediği ve KOBİLER' in bu kaynaklardan faydalandığı görülmektedir. Ticaret Sanayi Odaları, üniversiteler, araştırma kuruluşları gibi yerel paydaşlardan destek alındığında programın daha etkili olduğu ve hedeflerin arttığı görülmektedir. Yürütücü kuruluşlar içerisinde her kurumun kendine göre avantajları bulunmaktadır. WB-BIN Konsorsiyumu 2018 Performans Göstergesi Tablosunda değinildiği şekilde, 1 numaralı ortak daha fazla KOBİ envanterine sahip olurken 3 numaralı ortak AR-GE konusunda bir adım öne çıkmaktadır, 2 numaralı ortak ise geniş ihracatçı firma envanteri ile diğer iki kuruma göre ortada bir profil çizmiştir. Bu profiller bölgenin vizyonu ve ihracat potansiyeline göre değişiklik göstermektedir, her bölgenin kendi karakteristik özellikleri bulunmaktadır. Konsorsiyum üyelerinin destek verdiği bölgelerde hizmet alan müşterilerin AB kuralları çerçevesinde yapmış oldukları geri bildirim sayısının yeterli düzeyde olduğu görülmektedir ve bu geri bildirimler programın sonraki çağrılarında gelişerek büyümesine katkıda bulunacak önemli etkenler olarak ön plana çıkmaktadır. Uluslararası düzeyde yapılan aracılık etkinlikleri firmaların ve yürütücü kuruluşların network geliştirmesinde anahtar bir rol oynamaktadır ancak ülkeler arası seyahat yapma zorunluluğu bu etkinliklere katılım sayısını düşürmektedir. Dijitalleşmenin temellerinin atıldığı bu dönemde bu tarz Brokerage etkinlikleri ve diğer uluslararası iş birliği fırsatlarının internet üzerinden çevrimiçi yapılmaya başlanması bu sayının giderek artmasına ve dolaylı olarak networklerin genişlemesine ve iş birliği potansiyelinin artmasına katkı sağlayacaktır. KOBİ'lerin rekabet edebilirliği birlik programı kapsamında yürütülen Avrupa İşletmeler Ağı Programı'nın, desteklediği çeşitli faaliyet alanları ve geniş networkü ile birçok ülkeye ulaşabilen bu altyapının gücünü kullanarak bölgesel ekonomik entegrasyona büyük bir katkı sağladığı gözler önüne serilmiştir. Uluslararası ticareti tek bir dilden konuşabilen Avrupa İşletmeler Ağı ekosistemi ve bu ekosisteme bağlı üyeler, yeni dünya düzeninde uluslararası ticaretin kolaylaşması ve gelişmesi adına önemli bir konumda bulunmakta ve program bu düzene entegre olmaya ve gelişmeye açık bir program olarak yerini almıştır.

Kaynakça

- Abacı , H., Saray, G., Akça, H., & şahin, L. (2015). Investigation of EU Grant Funded Projects Implemented in Turkey (2000-2015). *INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES*, 486-491.
- Ajansı, D. M. (2011). Avrupa şletmeler Ağı İletişim şeması. KOCAELİ, Türkiye: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı.
- Ajansı, G. M. (2020, 08 26). *İstihdam ve Sosyal Yenilik (EaSI) Program*. Güney Marmara Kalkınma Ajansı: <https://www.gmka.gov.tr/duyuru/istihdam-ve-sosyal-yenilik-easi-programi> adresinden alındı
- Ali, M., & Khalid, N. (2015). An Analytical Study of Economic Cooperation Organization (ECO): Challenges and Perspectives. *European Academic Research Vol. II, Issue 11*, 14031-14045.
- Alimov, R. (2018). The Shanghai Cooperation Organisation: Its role and place in the Development of Eurasia. *Journal of Eurasian Studies* 9, 114-124.
- Altan, C. (2008). Afrika Birliği. *Türkiye-Afrika Birliği, İstanbul: Tasam Yayınları*, 1-7.
- Altuğ, S. A. (2019). Does Erasmus+ Programme Improve the Participants' Intercultural Communicative Competence? *SDU International Journal of Educational Studies*, 1-17.
- APEC. (1996). *APEC ECONOMIC OUTLOOK*. Asia Pacific Economic Cooperation.
- Araújo, C., & Teixeira, A. (2014). Determinants of International Technology Transfer: an Empirical Analysis of the Enterprise Europe Network . *Journal of Technology Management & Innovation*, 120-134.
- Bahçekapılı, C. (2013). AVRUPA KITASINDA AVRUPA BİRLİĞİ DIşINDAKİ ENTEGRASYON HAREKETLERİ. C. Bahçekapılı içinde, *Ekonomik Entegrasyon: Küresel ve Bölgesel Yaklaşım* (s. 347-364). Ekin Kitabevi.
- BAKANLIĞI, T. D. (2011). *T.C DIşIşLERİ BAKANLIĞI. T.C DIşIşLERİ BAKANLIĞI*: <http://www.mfa.gov.tr/guney-ortak-pazari.tr.mfa> adresinden alındı
- Bakar, F. (2012). VERĐİ İDARELERİ ARASI İşBİRLİĞİ: FİSCALİS VE FİSCUS PROGRAMLARI. *EKONOMİ BİLİMLERİ DERĐİSİ*, 35-44.
- Bilgin, A. (2016). Avrupa Komisyonu. B. AKÇAY, & İ. GÖÇMEN içinde, *Avrupa Birliği, Tarihçe , Teoriler, Politikalar, Uygulamalar 3. Baskı* (s. 239-257). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Blanchet, T., Piipponen, R., & Westman, M. (1994). *The Agreement on the European Economic Area*. Clarendon Press- Oxford.
- Borbás, L. (2013). Access to Finance as Main Challenge for. *International Conference on Management, Enterprise and Benchmarking*, 247-250.
- Borragán, N. P.-S. (2016). The Functions of the Commission. N. P.-S. Borragán içinde, *European Union Politics* (s. 125). Oxford University Press.
- Brakman, S., Geretsen, H., & Kohl, T. (2017). Consequences of Brexit and options for a 'Global Britain'. *Papers in Regional Science*, 55-72.
- B-SEEN. (2021). *Black Sea Konsorsiyumu*. EEN B-SEEN: <http://www.blacksea-eeen.org> adresinden alındı
- BSN-EA. (2021). *BSN-EA*. BSN-EA: <http://www.een-bsnea.org/> adresinden alındı

- Caballero-Anthony, M. (2008). THE ASEAN CHARTER: An Opportunity Missed or One that Cannot Be Missed? *Southeast Asian Affairs*, 71-85.
- Castillo, S. P. (1993). MERCOSUR: History and Aims. *132 Int'l Lab. Rev.* 639, 639.
- Chase, K. (2005). *Trading Blocs, States, Firms, and Regions in the World Economy*. Michigan: Michigan Studies in International Political Economy .
- Chawla, M. I. (2017). Economic Cooperation Organization: A Historical Perspective. *Journal of Political Studies*, Vol. 24,, 575-588.
- Chung, C. (2014). China and the Institutionalization of the Shanghai Cooperation Organization. *Problems of Post-Communism*, 3-14.
- Civico, G. (2017). European Solidarity Corps: Summarizing Opportunities and Risks of a new Initiative. *Voluntaris Volume 5*, 102-108.
- Commission, E. (2014-2020). *Annual Work Programmes of Erasmus+*. European Union: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/annual-work-programmes_en adresinden alındı
- Commission, E. (2020, 1 15). *Erasmus+ programme guide*. European Commission: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/default/files/erasmus-plus-programme-guide-2019_en_1.pdf adresinden alındı
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4, 95-107.
- D. Magliveras, K., & J. Naldi , G. (2002). The African Union: A New Dawn for Africa? *Cambridge University Press*, 415-425.
- Daniels, A. S. (2014). Shaping the Horizon: social sciences and humanities in the EU framework programme “Horizon 2020”. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 179–194.
- Demir, N. (2007). *Avrupa Birliğinde Demokrasi*. Ankara: Seçkin.
- Diedre L., B. (2008). Introduction to the African Union. *The African Union* (s. 12-25). içinde New York: Chelsea House Publishers.
- Dinan, D. (2014). A History of European Union. D. Dinan içinde, *Europe Recast: A History of European Union* (s. 53-70). Boulder , USA: LYNNE RIENNER PUBLISHERS.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. (2019). Avrupa İşletmeler Ağı iletişim şeması. Kocaeli, Kocaeli, Türkiye: MARKA.
- EAST-MARMARA. (2021). *EAST MARMARA NETWORK Hakkımızda*. EAST MARMARA NETWORK: <https://www.een-emn.org/> adresinden alındı
- EAST-MED. (2021). *EEN EASTMED*. EEN AKDENİZ: www.eenakdeniz.org.tr adresinden alındı
- EBIC-EGE. (2021). *EBIC EGE*. EEN EBIC EGE: <https://ebicege.org.tr/> adresinden alındı
- Edo, V., & Olanrewaju, M. (2012). AN ASSESSMENT OF THE TRANSFORMATION OF THE ORGANIZATION OF AFRICAN UNITY (O.A.U) TO THE AFRICAN UNION (A.U), 1963 - 2007. *Journal of the Historical Society of Nigeria*, 41-69.
- EEN-ANATOLIA. (2021). *EEN ANATOLIA*. EEN ANATOLIA: <http://eenanatolia.org.tr/Home/About> adresinden alındı

- EFTA Secretariat. (2014). *EFTA*. <https://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association> adresinden alındı
- European Commission*. (2015, Nisan 28). European Commission: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020#Article> adresinden alındı
- European Union*. (2020, Ağustos 14). European Union: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en adresinden alındı
- Feinberg, R. (2007, Eylül 30). Voluntary multilateralism and institutional modification: The first two decades of Asia Pacific Economic Cooperation (APEC). *Springer Science + Business Media*, s. 239-258.
- Felsenthal, D. S. (2001). The Treaty of Nice and qualified majority voting. *Social Choice and Welfare*, 432-434.
- Ferrere, D. M. (1985). New Trends in Latin American Foreign Trade: The LAIA and Its Work. *The International Lawyer vol.19*, 933-947.
- Freedland, J. (2020, Şubat 1). The day we said goodbye. İngiltere: The Guardian.
- Galsworthy, M. &. (2013). Europe's "Horizon 2020" science funding programme: how is it shaping up? *Journal of Health Services Research & Policy*, 18, 182-185.
- Gancheva, Z. (2016). Management of Labour and Safety. *Academy of Economics*, 175-181.
- Gardini, G. L. (2007). Who Invented Mercosur? *Diplomacy and Statecraft*, 805-830.
- Gould, D. M. (1998). *Has NAFTA Changed North American Trade*. Dallas: Federal Reserve Bank of Dallas.
- Gródek, Z., Luc, M., Sikora, A., Sikora, J., Niemiec, M., Siguencia, L., & Velinov, E. (2020). Promotion of RES in a Technology Transfer Network. Case Study of the Enterprise Europe Network. *Energies*, 1-13.
- Hafeznia, M., Hashi, H., & Eftekhari, A. (2012). Geopolitical Challenges of Regional Integration Case study: Economic Cooperation Organization (ECO). *Geopolitichs Quarterly*, 1-41.
- Hooghe, L., & Marks, G. (2008). European Union? *West European Politics*, 108-129.
- Huasheng, Z. (2006). The Shanghai Cooperation Organization at 5: Achievements and Challenges Ahead†. *China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 4, No. 3*, 105-123.
- HÜSEYNOV, F. (2003). BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU'NUN OLUŞUMUNUN HUKUKİ BOYUTLARI. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.
- IST-BUSINNOVA. (2021). *EEN IST-BUSINNOVA*. EEN İSTANBUL: <https://een-istanbul.org/> adresinden alındı
- J. K Bailes, A., Dunay, P., Guang, P., & Troitskiy, M. (2007). The Shanghai Cooperation Organization. P. D. Alyson J. K. Bailes içinde, *The Shanghai Cooperation* (s. 6). Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute .
- Jakubiak, M. (2017). ENTERPRISE EUROPE NETWORK AS AN INSTITUTION SUPPORTING SMES' INTERNATIONALIZATION - THE CASE STUDY. *International Journal of Management and Applied Science*, 43-48.
- Javaid, U. (2017). Globalization, Interdependence and Economic Cooperation Organization (ECO). *South Asian Studies*, 27-38.

- Koçak, M. K. (2004). Avrupa Birliği Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar. s. 1-19.
- KOSGEB, S. (2020). WB-BIN Batı Karadeniz Konsorsiyumu PES Tablosu. Türkiye/Batı Karadeniz: Sinop KOSGEB.
- Köktaş, E. B.-M.-A. (2004). *Avrupa Birliği Hukuku*. Asil Yayınları.
- Kubicek, P. (2009). The Commonwealth of Independent States: An Example of Failed Regionalism? . *Review of International Studies, Vol. 35, Globalising the Regional, Regionalising the Global*, 237-256.
- Larry Brookhart, R. W. (1993, Ocak). *Potential Impact on the U.S. Economy and Selected Industries of the North American Free-Trade Agreement*. USITC: <https://www.usitc.gov/publications/332/pub2596.pdf> adresinden alındı
- Lee, S. M. (2006). ASEAN: brief history and its problems. *Korean Minjok Leadership Academy*.
- Lipiec, S. (2018). Recognition of COSME and Horizon 2020 among Small European Entrepreneurs. *KNOWLEDGE ECONOMY SOCIETY*, 11.
- Maluwa, T. (2003). The Constitutive Act of the African Union and Institution-Building in Postcolonial Africa. *Leiden Journal of International Law*, 16(1), 157-170.
- Mccormick, J. (1996). *The European Union Politics-Policies*. West Press Inc.
- Mercosur. (2018, şubat). *Mercosur Official Website*. Mercosur: <https://www.mercosur.int/en/about-mercosur/mercosur-in-brief/> adresinden alındı
- Michaelsson, A., & Aciené, E. (2019). The Situation and prospects for youth policy in Lithuania in the context of European solidarity. *TILTAI*, 54-79.
- Michalak, W., & Gibb, R. (1997). Trading Blocs and Multilateralism in the World Economy. *Annals of the Association of American Geographers*, 264-279.
- Narine, S. (2008). Forty years of ASEAN: a historical review. *The Pacific Review*, 411-429.
- Norling, N., & Swanström, N. (2007). The Shanghai Cooperation Organization, trade and the roles of Iran, India and Pakistan. *Central Asian Survey*, 429-444.
- Nugent, N. (2001). The History of the Commission. N. Nugent içinde, *The European Commission* (s. 22). London, UK: PALGRAVE.
- Odası, İ. S. (2018). *Avrupa İşletmeler Ağı. Ufuk 2020* : https://ufuk2020.org.tr/sites/default/files/u431/aia-sunum_son.pdf adresinden alındı
- Ozekicioglu, S., & Yetiz, F. (2020). *Financial Supports Provided to SMEs Within the Context of the European Union's Budget*. Antalya, Akdeniz Üniversitesi: Akdeniz Üniversitesi.
- Öner, Ç. A. (2021). *Avrupa Birliği Çerçeve Programları Nedir?* Ankara: TÜBİTAK Uluslararası İşbirliği Daire Başkanlığı.
- Özbek, Z. (2008). KOBİ'lerin Türk Ekonomisine Etkileri. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar*, 49.
- Packer, C., & Rukare, D. (2002). The New African Union and Its Constitutive Act. *The American Journal of International Law Vol. 96*, 365-379.
- Parada, L. (2013). Fiscalis 2020: A New European FATCA? . *Tax Notes International, Vol. 72*, 917-921.
- Participating in Fiscalis*. (2020). European Union: https://ec.europa.eu/taxation_customs/fiscalis-programme_en adresinden alındı

- Phinnemore, D. (2004). The Treaty establishing a constitution for Europe:. *The Royal Institute of International AFFAIRS*, 1-3.
- Phuong, H. (2017, Şubat 22). *Vietnam reaping benefits from APEC membership*. VN EXPRESS INTERNATIONAL: <https://e.vnexpress.net/infographics/data-speaks/vietnam-reaping-benefits-from-apec-membership-3545227.html> adresinden alındı
- Rauckienė-Michaelsson, A., & Acienė, E. (2019). The Situation and prospects for youth policy in Lithuania in the context of European solidarity. *Tiltai*, 54-79.
- Rezaei, S. (2014). Macro Determinants of Infant Mortality in ECO Countries:Evidence from Panel Data Analysis. *Infant Mortality in ECO Countries* , 449-455.
- Rudner, M. (1995). APEC: The Challenges of Asia Pasific Economic Cooperation. *Modern Asian Studies*, 403-437.
- Salmelin, B. (2013). The Horizon 2020 framework and Open Innovation Ecosystems. *Journal of Innovation Management*, 4-9.
- Sartori, A. (2014). Horizon 2020 e COSME: ricerca, innovazione, competitività e accesso al credito per il rilancio dell'industria e delle PMI. *CRANEC - Working Papers del Centro di Ricerche in Analisi economica e sviluppo economico internazionale*, 1-7.
- Schmiemann, M. (2008). Enterprises by size class -overview of SMEs in the EU. *Eurostat Statistics in focus*, 1-7.
- Schott, J.-u. (1991). Trading Blocs and the World Trading System. *The World Economy*, 1-18.
- Schürer, Y. (2019). Erasmus+ . *AKMB-news*, 20.
- Shaw, J. (1998). The Treaty of Amsterdam: Challenges of Flexibility and Legitimacy. *European Law Journal*, Vol. 4, No. 1, 1-4.
- Sitek, M. (2015). European policy on the development of Small and Medium-sized enterprises from the perspective of the Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises. *Journal of Modern Science*, 169-175.
- SMEs, E. A. (2020, Aralık 18). *EIC Accelerator data hub*. EASME: <https://sme.easme-web.eu/#> adresinden alındı
- SOUTH-INNOGATE. (2021). *COSME SOUTH-INNOGATE Konsorsiyumu*. COSME South-Innogate Güney İnnovasyon Kapısı: <https://www.sutso.org.tr/projeler/7/cosme-south-innogate-guney-innovasyon-kapisi> adresinden alındı
- Stepanova, A., Bediukh, O., & Novikova, I. (2019). Contradictions of Enterprise Europe Network development in Ukraine. *BUSINESS PERSPECTIVES*, 190-202.
- Stephenson-Glade, J. B. (1994). The NAFTA agreement and labor force projections: Implications for the border region. *Journal of Borderlands Studies*, 69-99.
- Svennebye, L. H. (2019, Ekim 1). *Free movement: European migration and the EFTA States*. EFTA: <https://www.efta.int/Statistics/news/Free-movement-European-migration-and-EFTA-States-514851> adresinden alındı
- T.C Dışişleri Bakanlığı. (2019, TEMMUZ 24). TC DIŐIŐLERİ BAKANLIĞI AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI: https://www.ab.gov.tr/2014-2020-donemi_49874.html adresinden alındı

- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020, Şubat 12). T.C. Ticaret Bakanlığı: https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html adresinden alındı
- Tatoğlu, E. (2006). AVRUPA BİRLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ. ANKARA ÜNİVERSİTESİ.
- Teleke, S. (2012). Black Sea Economic Cooperation (BSEC) towards Political and Economic Integration. *The Journal of Global Development and Peace*, 22-32.
- Tomlin, B., & Cameron, M. (2001). *The Making of NAFTA: How the Deal Was Done*. New York : Cornell University Press.
- Tussie, D. (1982). Latin American Integration: From LAFTA to LAIA. *16 J. World Trade L.*, 399.
- Tübitak. (tarih yok). *Avrupa Birliği Ufuk 2020 programı*. Ufuk 2020: https://ufuk2020.org.tr/sites/default/files/u58/ufuk2020_kitapci.pdf adresinden alındı
- Tübitak. (tarih yok). *Avrupa Birliği Ufuk 2020 Programı*. Ufuk2020: https://ufuk2020.org.tr/sites/default/files/u58/ufuk2020_kitapci.pdf adresinden alındı
- Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihi*. (2020, Şubat 12). T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı: <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=111> adresinden alındı
- Türkoğlu, M. (2002). KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ VE BÖLGESEL KALKINMADA KOBİ TEMELLİ STRATEJİLER. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi*, 277-300.
- Ubay, B. (2012). Vergilendirme alanında Avrupa birliğinin işbirliği aracı: Fiscalis 2013 programı. *Maliye Dergisi*, 538-560.
- Udaeta, M. E. (2016). Analysis of Energy Integration and the Transboundary Superstructure in South America. *Journal of Business and Economics*, 29.
- Veugelers, R. C. (2015). The Impact of Horizon 2020 on Innovation in Europe. *Intereconomics* 50, 4-30.
- Villareal, M., & Fergusson, I. (2017). The North American Free Trade Agreement (NAFTA). *CRS Report R42965*. Washington, D.C.: Congressional Research Service., 5-11.
- Visković, J. (2017). Awareness Of Smes On The Eu Funds Financing Possibilities: The Case Of Split-Dalmatia County. *The Economies of Balkan and Eastern Europe Countries in the Changed World (EBEEC)*, 319-332.
- WB-BIN. (2021). *West Black Sea Konsorsiyumu*. WB-BIN KONSORSİYUMU: <https://wb-bin.com/> adresinden alındı
- Wessels, W. (2012). The Maastricht Treaty and the European Council: The History of an Institutional Evolution. *Journal of European Integration*, 3-7.
- WEST-MAR. (2021). *EEN WEST-MAR*. WEST-MAR: <https://www.een-westmar.org/tr> adresinden alındı
- WEST-MED. (2021). *Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, EEN WEST MED*. Antalya Ticaret ve Sanayi Odası: www.atso.org.tr adresinden alındı
- WTO International Trade Statistics*. (1996). WTO International Trade Statistics: https://www.wto.org/english/thewto_e/glossary_e/glossary_e.htm adresinden alındı
- Yalçınkaya, A. (2017). Kuruluşundan Günümüze Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 1-16.

- Yıldırımalp, S., İslamoğlu, E., & Yenihan, B. (2014). Türkiye'de KOBİ'lerin Nitelikli İşgücü İhtiyacı İşveren – İşgören – Devlet Ekseninde Bir İnceleme. *Sosyal Siyaset Konferansları / Journal of Social Policy Conferences*, 17-18.
- Yıldız, O. F. (2019, Temmuz 29). *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/asean-southeast-asian-power-engine/1544509#> adresinden alındı
- Yuan, J.-D. (2010). China's Role in Establishing and Building the Shanghai Cooperation Organization (SCO). *Journal of Contemporary China*, 855-869.